

KERSTFEESTVIERING.

Bethlehem, twee uren ten Zuiden van Jeruzalem, omgeven door tuinen en akkers, gelegen op twee hoogten, die zich verheffen uit een dal, beplant met wijnstokken en vijgenboomen, was de stad van David, den stamvader van het Israelietische Koningshuis. Daar werd geboren Hij die Davids Zoon was en Davids Heer. En Oostwaarts van het stedeke lagen de vruchtbare velden van Efratha, waar de herders hun kudden weiden en hoorden den zang der hemelsche scharen.

Hoe verleidelijk het ook wezen moge om stil te staan bij het hoogheerlijke feit der geboorte van Hem, die eens zal wederkomen op de wolken des

Hemels, — en dan niet om te zoeken en zalig te maken, wat verloren was, maar om te oordeelen de levenden en de dooden, — de bedoeling van deze bladzijden is een andere, n.l. iets mede te deelen over den oorsprong van het Kerstfeest, over de wijze waarop het eertijds werd gevierd en nu nog gevierd wordt, hier te lande zoowel als elders.

Laat ons beginnen met op te merken dat er in den Bijbel van een Kerstfeest, de gedachtenisviering van de geboorte des Heeren, niet wordt gesproken en er in de eerste eeuwen geen spoor van is te vinden, terwijl er voor de bepaling van den datum, 25 December, wel een goede grond is op te geven, maar deze met den dag waarop Jezus geboren

werd absoluut geen verband houdt. Op verschillende gronden is het zelfs waarschijnlijk dat de Kerstnacht geen winternacht, doch een zomernacht is geweest. In ieder geval heeft het God goedgeacht dien datum niet te openbaren.

Het aantal feestdagen was in de eerste Christelijke kerk zeer gering. De Christenen uit de Israëlieten behielden die welke ze als Joden gewoon waren te vieren, waarbij natuurlijk de groote feiten van de Opstanding en de Uitstorting van den Heiligen Geest, die met het Israëlietische Paasch- en Pinksterfeest samenvielen, onwillekeurig op den voorgrond kwamen. Men bleef bovendien den sabbat houden, maar vierde reeds spoedig, waarschijnlijk in de eerste eeuw reeds, daarnaast den Zondag. Tegen het einde der tweede eeuw begonnen ook de niet-Joodsche Christenen het Paaschfeest te vieren en kort daarna ook het Epiphaniafeest, thans het Drie-koningenfeest (6 Januari), den dag waarop men in de Grieksch-Katholieke Kerk eerst ook het feest van Christus' geboorte vierde.

Het oude Kerstfeest werd in de Westersche Kerk waarschijnlijk in de vierde eeuw voor het eerst gevierd en wel op den 25sten December. Eigenlijk was de kortste dag van het jaar daarvoor aangewezen, de dag waarop het heidensche Jul-feest viel.

De winter zonne-stilstand werd door de zon-aanbidders beschouwd als het begin van het zonnejaar, de tijd van de geboorte van den zonnegod en vooral door invloed van Paus Gregorius de Groote, die den predikers last gaf de heidensche feesten van lieverlede in Christelijke te doen overgaan, werd de dag van het Jul-feest voor goed gekozen als datum van 's Heilands geboortefeest. Dat dit thans niet op 21 maar op 25 Dec. wordt gevierd, zou liggen aan een later ontdekte fout in

de Juliaansche tijdrekening. Door dit samenvallen werd het mogelijk Christenen en Heidenen in de viering van het Kerstfeest te vereenigen. Met het Paaschfeest had iets dergelijks plaats ten opzichte van een Germaansch feest en al waren er uitwendige voordeelen aan verbonden, het is niet te ontkennen dat deze regeling ook een sterke schaduwzijde had. Hoe lang de heidensche gebruiken standhielden en, zij het onbewust, ook door Christenen in eere gehouden, blijkt wel uit onze Paaschvuren, het eten van eieren enz.

Intusschen zijn de meeningen ten opzichte van den datum verdeeld. Een andere lezing dan we hier gaven is, dat het Kerstfeest het eerst in de Oostersche (Grieksche) Kerk werd gevierd en wel nu eens in de eene, dan weer in een andere maand. Cyrillus, bisschop van Jeruzalem, bewerkte dat onder Keizer Julius I bevolen werd een nauwkeurig onderzoek in te stellen naar den dag der geboorte van Jezus. Het resultaat der Oostersche en Westersche theologen was dat die datum moest worden vastgesteld op 25 December. De voornaamste gronden daarvoor waren ontleend aan de lijsten der censoren en de archieven van Rome, en hoewel er naar sommiger oordeel geen voldoende bewijzen voor 25 December konden worden bijgebracht, werd die datum toch bijna eenparig voor den meest waarschijnlijken verklaard.

De kerstfeestviering, eenmaal vastgesteld op 25 December, duurde oorspronkelijk vier dagen. Later werd het tot één dag beperkt en werd de daarop volgende dag aan Stephanus, den eersten Christen martelaar, gewijd. En eerst veel later heeft men om redenen van practischen aard bij de groote Kerkelijke feesten weer een tweeden dag gevoegd.

De viering van het Kerstfeest werd

NAAR BETHLEHEM.

(NAAR DE SCHILDERS VAN L. BILLIET.)

ingeleid door den Adventstijd (Advent = komst). Gedurende dien tijd (Paus Gregorius bepaalde dien op vier weken) moesten de leeken door de priesters worden gebracht en gehouden in een ernstige, gewijde stemming. Bij de kerkdiensten werden alleen boetpsalmen gezongen, de beelden en schilderijen moesten met doeken worden bedekt en de geloovigen werden vermaand zich geheel te onthouden van openbare en huiselijke feesten. Op den eersten van de vier Zondagen werd ter eere van Maria de Gulden Mis gevierd, zoo genoemd omdat ze met gulden letters in de misboeken was aangeteekend.

Op den laatsten dag van den Advent, den Kerstavond, begaf heel de gemeente zich naar de kerk en vertoefde daar den ganschen nacht, opdat men het uur, waarin het Woord was Vleesch geworden, niet slapende maar biddende en dankende zou doorbrengen. De Kerstdag zelf werd luisterrijk gevierd. Dan werden alle versieringen weer voor den dag gebracht en klonk luider het Te Deum Laudamus, d. i.: Wij loven U, o God, van welk lied we een bewerking hebben in het derde onzer Gezangen.

Hoe in de middeleeuwen hier te lande het Kerstfeest werd gevierd, kan het best blijken uit de beschrijving van de viering er van in de Utrechtsche Domkerk,¹⁾ omstreeks het jaar 1150.

De ruimte, hoe groot ook, is ternauwernood toereikend om de menigte van poorters en edellieden te bevatten. Ook dorpers zijn er in menigte saamgevloeid uit wijden omtrek. Op aller gelaat staat de ernst te lezen. Het is Kerstmis en ter waardige viering van den feestdag zal de geschiedenis der geboorte van Jezus behandeld worden

1) Wel te verstaan de vroegere Domkerk. Van de tegenwoordige werd de eerste steen gelegd in 1254.

in een beurtzang, waarin priesters en koorknappen hun stemmen vereenigen of elkander beantwoorden. Eerst een kort voorspel van het orgel en als de plechtige muziek, onverwacht afgebroken, een oogenblik heeft gezwegen weerklinken plotseling de stemmen der priesters, die op welluidenden toon zingen:

Gaudet exercitus angelorum, quia salus eternas humano generi apparuit, d.w.z. de engelenscharen verheugen zich, want het eeuwige heil voor het menschelijk geslacht is verschenen.

En klaar als kristal klinkt hoog uit het gebouw de stem van eenige koorknappen: Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus, d.i. Eere zij God in den Hooge en op aarde vrede den menschen.

Dan klinkt uit tal van kelen de vraag: Wien zaagt gij, herders, zegt o zegt ons wie is op aarde verschenen? En jubelend geven de koorknappen het antwoord:

Den geboren Heiland zagen wij te midden der engelenscharen.

Vol eerbied hoorde de menigte toe, terwijl de priesters en koorknappen zoo een deel van de gewijde geschiedenis behandelden. Daar echter alles in het Latijn, de taal der Kerk, geschiedde begrepen slechts weinigen er iets van. De priesters zagen dat wel in en langzamerhand begonnen ze door enkele handelingen het gezang te verduidelijken. Er werd een kribbe met een Christusbeeld op het koor geplaatst. Als men dan gekomen was aan de begroeting der wijzen uit het Oosten, dan zag men drie koningen de kribbe naderen om den Heiland te begroeten en hun gaven te offeren.

Dat viel blijkbaar in den smaak bij de menigte en daardoor aangemoedigd gingen de Priesters al verder, de handeling werd steeds uitgebreider en zelfs

kwam in plaats van het Latijn nu en dan de landstaal.

In een beschrijving van een dergelijke Kerstfeestviering in de kerk te Delft (1498) lezen we van de priesters dat ze „tot verscheyden doeren der kercken te pairde inne quamen rijden, elx met sijn gheselschap vergaderende in 't midden der kercken: ende upten groeten orgel waren Engelen, singende Gloria in excelsis, ende beneden lagen die harders ende speelden; ende doer quam een sterre scietende van after uut die kercke nae thoeck outair toe, ende bleef dair staen, wijsende de drie coninghen den nieuwen gheboren coninck, twelck ghemaect was mit levendighe personen upten hoghe outair.”

Gewoonlijk werden op den feestdag zelf slechts voorgesteld de stal te Bethlehem met den os, den ezel en de herders. De eerste, die tot viering van het Kerstfeest een kribbe oprichtte, was de beroemde Franciscus van Assisi (in het jaar 1223, drie jaar voor zijn dood). Dat voorbeeld vond overal navolging en geen kosten waren te hoog om heel het mysterie-spel, zooals men het noemde, op een „Godewaardige wijze” op te voeren. Een denkbeeld van de pracht die daarbij soms werd ten toon gespreid krijgt men, als men leest dat Bisschop David van Bourgondië aan de Domkerk te Utrecht een kribbe schonk die van massief goud was vervaardigd.

In andere landen, waar de Roomsche Kerk natuurlijk eveneens toongevend was op dit gebied zal het verloop van de Kerstfeestviering wel evenzoo zijn geweest.

Hoe 't in Frankrijk toeging, leeren we uit de beschrijving van het feest der Ezels, een plechtigheid die van ouds op Kerstdag in de kerk te Rouaan plaats had. Men hield dan n.l. een „ommegang” waarbij door de geestelijken de profeten werden voorgesteld,

die de geboorte van den Messias hadden voorzgd. Bileam zelfs werd niet vergeten en ging in den stoet, gezeten op een ezelin, van waar het feest zijn naam ontving. In het midden van de kerk gekomen bleef de stoet staan tusschen twee rijen van personen die de Joden en de heidenen voorstelden. Dan riepen de profeten bij beurte ieder een schriftuurplaats, betreffende de komst van den Messias, waarna ze gezamenlijk een lofzang aanhieven.

Eerst na 1500 ontstond de gewoonte om elkander met Kerstmis geschenken aan te bieden. Of die geschenken oorspronkelijk inderdaad de beteekenis hadden, die men er thans dikwijls in legt, als symbolen van de groote gave Gods in Christus, is niet uit te maken. De veronderstelling, dat deze gewoonte haar ontstaan dankt aan den weerzin der Protestanten om het St.-Nicolaasfeest te vieren, en het Kerstfeest daarvoor een vergoeding moest geven, krijgt eenigen grond als men bedenkt dat hier te lande, — waar de gereformeerden in de meerderheid waren en men dus met het Kerstfeest niet zooveel op had — het St.-Nicolaasfeest heeft stand gehouden en eerst na de opkomst der Zondagsscholen de Kerstfeestvieringen met geschenken en zooals wij die thans kennen eenige vlucht heeft genomen.

Eerst een eeuw later, omstreeks 1600, kwam in de protestantsche kringen een ander gebruik op n.l. het planten van een Kerstboom. Over den oorsprong van deze gewoonte zijn tal van verhalen in omloop, waarvan echter enkele het kenmerk der onwaarschijnlijkheid al te zichtbaar dragen.

Een van die „legenden” zullen we ze maar noemen, verhaalt dat Maarten Luther de eerste was die voor zijn kinderen een Kerstboom plantte. Volgens 't verhaal reisde hij eens op den

avond vóór Kerstnis door een cenzaan woud. Aan den hemel schitterden ontelbare sterren met buitengewone helderheid en door de takken der dennen heen zag Luther ze glinsteren. De Hervormer kwam zoo zeer onder den indruk van de pracht der dennen en de heerlijkheid des Hemels dat zijn hart overvloedig van lof en dank. En hij dacht aan Hem, die het Licht der wereld was. Om zijn huisgenooten iets te doen gevoelen van 't geen hij zelf had genoten nam hij een klein dennenboompje mee, versierde het thuis gekomen met waslichtjes, hing er de geschenken aan die hij de zijnen had toegedacht en vertelde van het Licht der wereld, Jezus Christus. Of dit verhaal waarheid bevat, is natuurlijk niet wel uit te maken. Zooveel is zeker dat reeds lang voor Luthers tijd sprake is van Kerstboomen, waarbij de Christenen in Duitschland Kerstfeest vierden. Toen velen zich van de Roomsche kerk afscheidden, schaften zij de voorstelling van het kind Jezus in de kribbe met alles wat er aan verbonden was, die in alle Katholieke kerken in den Kerstnacht vertoond werd, af en stelden er algemeen den verlichten Kerstboom voor in de plaats. In onze eeuw kwam de boom ook bij Katholieken voor en is nu populair geworden in Spanje en in Italië, in Frankrijk en Rusland, en evenzeer in Amerika.

Op grond van een uitlating van den bekenden Duitschen dichter Goethe, die beweerde voor 1765 nooit een Kerstboom te hebben gezien, stellen sommigen den tijd dat deze in gebruik kwam veel later.

Merkwaardig is dat tot op den huidigen dag de Kerstboom vele bestrijders heeft gehad. De eerste was wellicht de Straatsburger Theoloog Dannhauer.

Hij schreef: „Onder andere uiterlijke vertooningen waarmee men den ouden Kersttijd doorbrengt, meer dan

met Gods Woord, moet ook gerangschikt worden de Kerst- of denneboom, dien men in de huizen plaatst en met poppen en suikerwerk behangt. Waar deze gewoonte vandaan komt weet ik niet. Maar het is kinderspel en het zou veel beter zijn indien men de kinderen wijdde met den geestelijken cederboom Jezus Christus.”

Een ander godgeleerde schreef, iets later: We zijn nog niet geheel en al bevrijd van den aanleve der afgodendienarij. Van den ouden zuurdeesen is bij ons nog de poppenkraam overgebleven die aan de stichtelijkheid afbreuk doet. Onder andere beuzelingen, waar mee men het Kerstfeest, dikwijls meer dan met Gods Woord doorbrengt, heeft men ook den Kerstboom, dien men met poppen en suikergoed behangt om hem daarna te doen leegschudden en berooven.”

Het laatst werden de bezwaren tegen den Kerstboom wellicht uitgesproken in De Heraut (24 Dec. 1905).

Het zijn er een viertal, die daar worden te berde gebracht. Het eerste bezwaar is dat de Kerstboom een uitheemsch artikel is, in strijd met onze nationale zeden en gewoonten, zoodat er „de nationale zelfstandigheid door wordt verzwakt”. Ten tweede is de Kerstboom typisch voor de Luthersche Kerk en vond hij in Gereformeerde kringen nooit ingang. In de derde plaats heeft de Kerstboom met het Kerstfeest niets uitstaande en is hij ontleend aan het heidensche Jul-feest, waarover we boven reeds spraken en eindelijk voert de Kerstboom met zijn lichtjes en geschenken zoo licht de aandacht af van wat bij het Kerstfeest het middelpunt moet zijn: het kindeke in Bethlehems stal geboren. Eerlijk gezegd meenden we dat de bezwaren tegen den Kerstboom van meer gewicht waren. Dat de Kerstboom een uit-

heemsch artikel is zou natuurlijk inderdaad een bezwaar zijn, indien werkelijk de nationale zelfstandigheid er door werd verzwakt. En nu moge dat laatste theoretisch waar zijn, practisch is daar dunkt ons weinig gevaar voor. Het tweede bezwaar is bij nader bekijks zoo heel groot niet. 't Is volstrekt niet zeker dat Luther den Kerstboom kende en ook in niet-Luthersche kringen vindt de kerstfeestviering met een verlichten denneboom steeds meer ingang. Dat de Kerstboom van heidenschen oorsprong is, valt misschien niet te ontkennen. Zekerheid is op dit punt niet te verkrijgen. Maar waar zouden we heen als we vermijden wilden, alle gewoonten waarvan de oorsprong te zoeken is in iets dat we bestrijden moeten en willen. Wie, om maar iets te noemen, veroordeelt het plaatsn van een haan op den toren, het luiden der klok bij een begrafenis, het dragen van rouwkleeren omdat de oorsprong daarvan terugvoert naar den tijd toen de menschen zoo bijgeloovig waren, dat ze meenden door zulke middelen de booze geesten te moeten verjagen? Eindelijk meent men dat de Kerstboom met zijn lichtjes en geschenken de aandacht afleidt van Hem, die het middelpunt van de feestviering behoort te zijn. Daar staat tegenover dat juist de Kerstboom met zijn geschenken en brandende kaarsjes gereede aanleiding geeft om te wijzen op de grootste van alle gaven, ons geschonken in Christus, om te spreken over Hem die het licht is der wereld, terwijl de altijd groenende denneboom zelf een uitnemend beeld is van den Heiland, die het leven en de onverderfelijke heeft aan het licht gebracht. Is de aandacht daar eenmaal op gevestigd dan leidt de Kerstboom niet af maar spreekt ze een duidelijke taal, die er vooral bij kinderen dieper ingaat dan het gesproken woord alleen.

Als in de Schrift een wijnstok, een olijfboom en allerlei beelden gebruikt worden, dan leiden die immers ook niet af van waar 't eigenlijk om te doen is?

Volledigheidshalve maken we nog melding van de meening dat de Heer Jezus toen Hij van zich zelven zeide: Ik ben het licht der wereld, zinspeelde op den gouden kandelaar, met de zeven armen, die zich bevond in het Heilige van den Tempel. En ofschoon er ongetwijfeld een treffende vergelijking is te maken gelooven we toch dat zij, die den oorsprong van den verlichten denneboom zoeken in den gouden kandelaar te ver gaan. Zoo moge voor den scherpzinnige de overeenkomst tusschen den Kerstboom en den boom des levens of den boom der kennis in 't oog springen of de tegenstelling met den Vrijheidsboom, waarom heen onze vaders dansten, hem treffen, eenig verband bestaat er niet.

In Engeland en Duitschland, stellig ook in Amerika, maakt men van de Kerstfeestviering heel wat meer werk dan ten onzent. Vooral in Engeland. Merry Christmas d. i. 't blijde Kerstfeest, is het meest populaire feest der Engelschen en wordt bij onze burenen van overzee gevierd door rijk en arm, door jong en oud, met een opgewektheid en vroolijkheid, waartoe men den ernstigen, kouden Brit niet in staat zou achten. Een half jaar van te voren verheugt hij er zich al op en begint hij er iets voor weg te leggen. Naar de aloude gewoonte, reeds in de eerste eeuwen door de Kerk aangenomen, duurt Christmas-time in Engeland van 25 Dec. tot 6 Jan. In 't begin van December ziet men allerwegen de toebereidselen maken. Wijn een Engelschman niet vroolijk zijn kan als hij niet overvloedig kan eten, natuurlijk in de eerste plaats vleesch, moet daar allereerst voor gezorgd worden. Vóór het Kerstfeest

komen dus de vee-tentoonstellingen en dan de uitstalling van prachtstukken in den slagerswinkel, waar in dien tijd geen Engelschman voorbijgaat zonder een begeerlijken blik op al die heerlijkheid te werpen. Ook aan den kruidenierswinkel ziet men dat Kerstmis nadert. Achter de groote ruiten worden enorme hoeveelheden rozijnen, krenten geconfijte oranje- en citroenschillen opgestapeld, artikelen die onontbeerlijk zijn bij de bereiding van den Kerstpudding. Een Engelsche Kerstavond zou niet volmaakt zijn als er de pudding ontbrak. Van 's Konings tafel op Windsor af tot in de armste hut van den daglooner prijkt de donkerbruine „plumpudding” (plum = rozijn) versierd met de onafscheidelijke palm-takjes. De palm speelt n.l. bij de Kerstfeestviering in Engeland een voorname rol. Daarmee versiert de slager zijn stukken vleesch, de kruidenier zijn winkel en de huismoeder haar tafel. Iedere Engelschman betoont op den Kerstdag de grootst mogelijke gastvrijheid en de armen ontvangen rijke gaven om het schoone feest op de vroolijkste wijze te kunnen vieren. Het Kerstmaal onderscheidt zich niet alleen door de veelsoortigheid der spijzen maar ook door bepaalde gerechten, die er niet op mogen ontbreken. We noemden reeds het vette rundvleesch en den pudding. Daar moet nog bijgevoegd worden een kalkoensche haan.

Kerstboomen ziet men niet bij onze Britsche naburen en hoe kerkelijk en godsdienstig het Engelsche volk moge zijn, de blijdschap op „merry Christmas” is gewoonlijk een andere dan die, waarvan de Engelen in Bethlehems velden ongen, dat ze al den volke wezen ou. Voor zeer vele Engelschen is het Kerstfeest een soort van vastenavondret, waarop men danst en zingt en thertst en dingen door de vingers ziet

die men anders maar moeilijk met zijn waardigheid kan overeenbrengen.

Tot de eigenaardigheden van het Engelsche Kerstfeest, die een kijk geven op den joligen aard er van, behoort o. a. dat aan lampen, aan spiegels, boven deur-ingangen enz. een takje „mistletoe” wordt gehangen, terwijl als een meisje zich onder zulk een tak bevindt, haar mannelijke geleider het recht heeft haar te kussen. Zelfs mag deze een takje van die plant bij zich dragen, dit op een gunstig oogenblik boven het hoofd zijner dame houden en dan gebruikt maken van zijn recht.

Mistletoe heet in onze taal vogellijm of maretak en is een woekerplant, die als alle woekerplanten niet op den grond groeit maar met zijn wortels in de schors van boomen (meest eiken of peppels) dringt en zich voedt met de sappen die in den stam opstijgen. De mistletoe draagt witte bessen en speelt een rol zoowel in de Noorsche als in de Germaansche godenwereld. Omdat zij de maretakken vonden in de gewijde bosschen op de heilige eiken, meenden onze Germaansche voorvaderen dat de Goden ze naar de aarde hadden gebracht tot heil der menschheid en beschouwden de maretak als een heilzaam middel tegen allerlei kwalen, als een plant die geluk aanbracht. In vele kringen gebruikt men in de laatste jaren ook ten onzent de mistletoe om op de Kerstdagen de huiskamer te versieren. 't Is trouwens een van de weinige planten, die dan groen zijn en vruchtjes dragen. In ons land vindt men de mistletoe veelvuldig in Limburg, maar ook in enkele delen van Groningen.

Van Engeland uit is de gewoonte verbreid om tegen Kerstmis tijdschriften, inzonderheid die voor 't volk zijn geschreven, in een extra fraai geïllustreerd nummer te doen verschijnen en door een schat van onderhoudende

verhalen ook te zorgen voor de geestelijke behoeften der lezers. De beroemde Charles Dickens, ook bij onzent wel bekend, liet geen Kerstfeest voorbijgaan, waarop hij niet zijn volk en heel de beschaafde wereld onthaalde op zijn onnavolgbare Kerstvertellingen.

Geheel anders gaat het in Duitschland toe bij de viering van het Kerstfeest. De gemoedelijkheid van den Duitser komt bij die gelegenheid meer dan anders aan den dag. Bij onze oostelijke bureu is het Kerstfeest evenzeer een echt huiselijk feest dat echter over 't geheel een meer ernstig karakter draagt dan in Engeland het geval is.

Ten onzent richt men een Kerstboom op in scholen, evangelisatie-lokaleu of gehuurde zalen, meestal voor scharen van kinderen. En 't behoort tot de uitzonderingen als in dat opzicht hier de Deutsche gewoonte wordt gevolgd. In Duitschland heeft bijna iedere woning op den Kerstavond haar eigen verlicht denneboompje dat Vader en Moeder voor hun kinderen versieren en met geschenken beladen. Intusschen, er zijn zoovele Kerstverhalen in omloop, die een echt Duitsch Kerstfeest beschrijven, dat we onze lezers niet willen ophouden met wat ze wellicht van der jeugd aan reeds weten. In groote steden, Berlijn vooral, is het op Kerstavond buitengewoon druk. Al is de beroemde Kerstmarkt verdwenen omdat de eischen van het verkeer dat noodig maakten, toch weten de verkoopers van allerlei speelgoed ook buiten de winkels hun waar aan den man te brengen. De tafeltjes met afdekjes er boven die bij slecht weer ook de kooplui beschermden tegen regen en kou, vindt men er niet meer, nu veroveren de venters van speelgoed zich een deel van het trottoir en van den rijweg. Te midden van het zich haastig voortbewegende of langzaam

slenterende publiek zet de welbespraakte speelgoedman zijn spulletjes op den grond, of houdt ze u voor den neus. Nu eens snort een blikken automobiel uit den speelgoedwinkel langs de voeten der voorbijgangers, dan weer laten groote of kleine kooplui met een vertrouwen dat verbazing wekt, stoombootjes op wielen, voortbewogen door een eenvoudig uurwerkje tusschen het publiek doorscharrelen, dat met lankmoedigheid uit den weg gaat voor al dat kleine gedoe. Bijzonder toegeeflijk is de politie, die anders elken straatventer onverbiddelijk wegjaagt en slechts enkele couranten-jongens en bloemenverkoopsters, die sedert lang dat voorrecht genieten, met vree laat. De dienaren van Hermandad zien niet, willen niet zien dat, ondanks alle verordeningen, kleuters van vijf of zes jaar houten schaapjes te koop bieden, dat anderen, wat ouder, bonte piassen van papier uitventen, bijna even groot als zij zelven, anderen handel drijven in Kerstboomkaarsen of in „boschduvels,” waaronder een bromwerktuig wordt verstaan, dat uit een papieren trommel bestaat, die met paardeharen aan een houten handvat hangt, en wanneer het gezwaaid wordt een gebrul als van een beer maakt, vooral wanneer het paardehaar wat nat wordt gehouden. Bovendien gaan de houten ratelaars te keer. Uit hun rumoer en den bas van den „boschduvel” wordt het heerlijke(?) concert van wijlen de Kerstmarkt gevormd. Het heeft haar overleefd en beheerscht nu nog de geheele Kerstdrukte te Berlijn.

De vette gans, de reebout en de Weihnachtstolle, welke laatste ook bij ons ingang begint te vinden en het niet noodig acht zijn naam te verholandschen, zijn kenmerkend voor het Deutsche Kerstmaal.

In het groote Rijk der over 't geheel

nog weinig beschaafde, bijgeloovige Russen, behoort het Kerstfeest tot de belangrijkste herinneringsdagen. De godsdienstige plechtigheden beginnen aan den Kerstavond en duren tot Driekoningen. Vooral onder de vrouwen en meisjes worden allerlei gewoonten aangetroffen, die, waarschijnlijk van heidenschen oorsprong, in den bijgeloovigen aard van vele Russinnen den grond vinden van hun voortbestaan. Enkele van die gewoonten hebben ten doel te ontdekken met wie men trouwen zal. Daartoe werpt men was in kokend water en raadpleegt de figuren, die na het smelten en weer afkoelen, ontstaan. Vaker nog gaat de nieuwsgierige gedurende de lange uren van den Kerstnacht voor een glas water zitten, op den bodem waarvan een nieuw geldstuk ligt en vestigt daarop onafgebroken den blik, in angstige spanning het oogenblik afwachting, waarop de voor haar bestemde man zal verschijnen. Het onafgebroken staren op 't zelfde punt, de eenzaamheid, de spanning, dat alles doet dikwijls het begeerde gevolg te voorschijn komen: op de blinkende oppervlakte van het geldstukje vertoont zich aan het oog der jonge maagd de held harer droomen. Maar wee, driemaal wee, wie het zou wagen zich om te keeren ten einde zich te overtuigen van de werkelijkheid der verschijning.

In de Ukraine vereenigen zich op Kerstavond de jongedochters der familie in een apart vertrek, plaatsen zich in een wijden kring en zetten een haan in 't midden voor een hoopje graankorrels, waarop voorzichtig een ring is gelegd. Als de haan begint te pikken en het harde voorwerp bemerkt, werpt hij het den een of anderen kant uit. Dat oogenblik wordt met spanning tegemoet gezien. De ring komt terecht aan de voeten van een der jonge meis-

jes en de gelukkige wie dat treft, zal vóór het volgende Kerstfeest gehuwd zijn met den man van haar keuze.

In den Elzas viert men Kerstfeest ongeveer op de wijze waarop bij ons Sinterklaas wordt gehouden. Een der huisgenooten verkleedt zich en komt, uitgedost als „Hans Trapp”, geschenken uitdelen aan de kinderen die 't verdienen, terwijl er bestraffing opzit voor wie niet gewoon is zich behoorlijk te gedragen.

In Armenië komen de kinderen, geschaard naar den leeftijd, de kleinste vooraan, in optocht bij vader of grootvader, die hun een voor een de rechterhand toesteeft om die te laten kussen en inmiddels van onder de pelsjas de geschenken te voorschijn haalt.

In Italië vereenigt zich op Kerstdag, zoowel onder rijken als armen, jong en oud, rondom den disch, waarop de „pangiallo” prijkt, een enorme Kerstaart, een merkwaardige proeve van bakkerskunst, vervaardigd van deeg, opgevuld met geconfijte vruchten en overdekt met suikerwerk. Hoe grootter en mooier en heerlijker de pangiallo is, hoe meer niet alleen de smaak maar ook de ijdelheid der huisgenooten gestreeld wordt.

In Amerika wordt ook het Kerstfeest gevierd. En natuurlijk op echt Amerikaansche wijze. Onder de bewoners der „Nieuwe Wereld” zijn vertegenwoordigers van bijna alle volken der aarde en ze vieren hun Kerstfeest op zeer verschillende wijzen, naar gelang van het land van waar ze zelf of hun voorvaderen afkomstig zijn. Maar ze hebben allen gemeen het enorme, het kolossale. Ook in de Kerstfeestviering slaan ze het record. De Amerikaan lacht om den onnoozelen Duitsche Kerstboom met zijn kaarsjes en vergulde noten. Wat is zoo'n denneboompje bespottelijk klein. Dan doen zij het beter:

een groote boom uit het bosch, of vervaardigd van ijzer, waarvan de top reikt tot aan het plafond van de kamer, 't lokaal of 't Kerkgebouw en dan geen sinaasappelen er aan of vergulde noten maar lampions, geen kaarsjes er in maar electriche gloeilampjes. Ze hangen er geen cadeautjes in maar geschenken, groot en kostbaar, terwijl een mechaniek den boom langzaam doet ronddraaien. Zoo is het in heel de feestviering. De kinderen bijv. zetten niet, zooals ze bij ons op St. Nicolaas doen een schoen of klomp onder den schoorsteen, ze hangen er hun kous op. Wat zou er nu in een schoen kunnen, immers niets!

De kerken der Hervorming hier te lande hadden in den eersten tijd met de viering van het Kerstfeest niet veel op. Merkwaardig is wat de Provinciale Synode van Dordrecht, gehouden in 1574, daaromtrent bepaalde. Een van de besluiten dier Vergadering luidt n.l. aldus: „In betrekking tot de feestdagen, waarop men, evenals op Zondag, niet werkt, maar vergadert in de kerken, besluit de Synode dat men

tevreden moet zijn met den Zondag. De onderwerpen echter, bij de herdenking van Christus' geboorte gebruikelijk, mogen behandeld worden op den Zondag vóór den Kerstdag en het volk moet zoo bearbeid worden, dat de feestdagen worden afgeschaft.”

De Synode te Middelburg was echter reeds van andere meening. Ze besloot: De kerken zullen hunne overheden verzoeken de feestdagen af te schaffen, behalve den Zondag, Kerstfeest en Hemelvaart.

De Synode van Dordrecht (1618-1619) nam het volgende besluit: De gemeenten zullen behalve den Zondag, ook het Kerstfeest, Paschen en Pinksteren met den daarop volgenden dag vieren.

Blijkbaar werd het wijselijk geacht, wijl het volk die dagen in eere hield en ze vieren wilde, aan die begeerte tegemoet te komen en wilde de kerk, daar ook de overheid de viering er van begunstigde, van hare zijde doen wat in haar vermogen was om ze te gebruiken tot verheerlijking van den naam des Heeren en tot stichting der gemeente.

A. L. G.

